

XVIII. Yüzyıl Sazşairlerinden KÜTAHYALI ÂŞIK SIRRI

Dr. Kadir GÜLER*

ÖZET

Kütahya, yetiştirdiği şairler bakımından Osmanlı sahasının altıncı kültür merkezi durumundadır.

Osmanlı şiirinin temelleri Kütahya'da atılmıştır. Bir kültür yuvası olan Kütahya'nın yetiştirdiği halk şairleri içerisinde adı en eski olanı Âşık Sırrı'dır.

Bu yazımızda Âşık Sırrı kısaca tanıtılacak ve bulunan altı şiiri ilk defa bir arada araştırmacıların faydasına sunulacaktır.

Kütahyalı halk şairlerinden adı en eskiye dayananı Âşık Sırrı'dır. Onsekizinci yüzyılın ikinci yarısı ile ondokuzuncu yüzyılın ilk yarısında yaşadığı tahmin edilen¹ Sırrı'nın, H. 1259'da Hacı Şemseddin-zâde Abdullah Lütfi Efendi tarafından yazılmış olan bir mecmuda bulunan ve Tavşanlı'nın yaklaşık beş kilometre güney doğusundaki Kayı köyünü medheden şiirlerinden Kütahyalı olduğu anlaşılmaktadır².

* DPÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

¹ Fuad Köprülü, *Türk Saz Şairleri*, İst. 1940, II. C., s. 338.

² Muallim Mustafa Hakkı, *Kütahya Halk Şairleri*, Kütahya 1934 s. 1.

H. 1211 (M. 1796) tarihli Güftar-ı Sırrı başlıklı koşmasından anladığımıza göre köyünden ayrılmış ve gurbet elde sıra hasreti çekmektedir. Köyünden ayrılmasının sebebi Kilisli Muallim Rifat'a göre Sipahi olmasıdır³.

Sırrı'nın ailesi hakkındaki bilgilerimizde sınırlıdır. H. 1129 (M. 1814) da söylediği bir ağıttan Rıdvan isimli bir oğlu olduğunu öğreniyoruz. Daha süt çocuğu iken Rıdvan'ın ölümü Sırrı'yı çok üzmüş ve belki de gurbete düşmesine sebep olmuştur⁴.

Şiirlerinden anladığımıza göre Sırrı ömrünü gafletle geçirmiştir. İhtiyarlık dönemlerinde söylediği anlaşılan bir şiirinden; rahat bir hayat yaşadığı, çok günah işlediği, pişman olduğu, fakat son pişmanlığın fayda vermeyeceğini bildiği görülmektedir⁵.

Yaşadığı yörenin şive özellikleriyle yazan Sırrı, gerek kullandığı nazım şekillerinde, gereksiz vezin ve kafiyede fazla başarılı değildir. Edebi kıymeti itibarıyla orta dereceden daha aşağı sayılmaktadır⁶.

Hayatı hakkında daha geniş bilgi bulmayı ilerdeki araştırmalarımızda ümit ettiğimiz Sırrı'nın elimizde dört koşması, oğlu Rıdvan'ın ölümü üzerine yazdığı bir ağıtı ve kahvecileri meddettiği bir kahveci destanı bulunmaktadır⁷.

Sırrı'nın farklı yerlerde bulunan⁸ şiirlerini ilk defa bir arada araştırmacıların hizmetine sunuyoruz.

I°

KOŞMA

Derd ü game boyandın
N'oldun a gönül n'oldun
Aşk ateşine yandın
N'oldun a gönül n'oldun

*

Dost adını yâd eyle
Feryâd eyle dâd eyle
Ahile cân şâd eyle
N'oldun a gönül n'oldun

³ Kilisli Muallim Rifat "Türklerde Yurt Sevgisi", İkdâm, No. 8759 "Metinlerimiz arasında üçüncü sırada yer alan koşma bu makededir."

⁴ Bkz. Ağıt başlıklı şiir.

⁵ Büyük Türk Klasikleri, Ötügen Yayınları, İst. 1988, C. 7, s. 367.

⁶ Fuad Köprülü, bu şekilde değerlendirmektedir. (a.g.e. s. 338)

⁷ Ağır ve destan haricinde dört şiir, Muallim Mustafa Hakkı, a.g.e. s. 2-3'te bulunmaktadır

⁸ İki ve dört numaralı koşmalar Millet kütüphanesi 849 numaralı mecmuadadır. Ayrıca Bkz. Hamza Güner – Kütahyalı Divân. Halk, Tekke Şairleri, Aşk ve Ozanlar, Kütahya 1967, s. 244.

* Bir numaralı koşma İstanbul Üniversite Kütüphanesi 137 numaralı mecmuadadır. Ayrıca Bkz. M. Mustafa Hakkı a.g.e. s. 2

Can ile teni yaktın
Dil hanesini yıkdın
Zarımı halka duyurdun
N'oldun a gönül n'oldun

*

Bu aşkı muhîbbâne
Etdi beni dîvâne
Gel meclis-i cânâne
N'oldun a gönül n'oldun

*

Bir yerde karârın yok
Hiç derde yarârın yok
Bir kimseden ârın yok
N'oldun a gönül n'oldun
Âşık Sırrı zâr etdin
Sırrı ana yâr etdin
Bî-sabr u karâr etdin
N'oldun a gönül n'oldun

2

Böyle melûl melûl gezmeden ise
Ne durursun paşam ur öldür beni
Tatlı aziz candan bezmeden ise
Ya ne durun beyim ur öldür beni

*

Bu güzellik kalmaz senden de geçer
Kaşların kemanı bağrımı biçer
Gamzelerin cellâd gözlerin hançer
Saplada sineme ur öldür beni

*

İçdigim lebinden ol ab-ı zülal
Aşkına bend etdi ganî Zülcelâl
Sana kanım olsun efendin helâl
Ya ne durun beyim ur öldür beni

*

Yolunda sayılmaz çekdiğim emek
Safadur uğruna bana can vermek
Sende âdet imiş âşık öldürmek
Ya ne durun beyim ur öldür beni

*

Bî-vefa olduğun evvel bilmezdi
Böyle olduğun bilse meyil vermezdi

Sırrı şaşkın senden böyle ummazdı
Ya ne durun beyim ur öldür beni

3

Gurbet ele döndürmüşüz yönümüz
Ayrılık ateşi yakdı canımız
Selâm edin dosta ermez elimiz
Ah ederin kimse bilmez halimiz

*

Ben okumu gurbet ele atarın
Belki gurbet eli vatan tutarın
Selam sana döner döner bakarım
Kalıyor dostların ehl ü ayalımız

+

Gurbet kemendini taktım boynuma
Kısmet defterini koydum koynuma
Ayrılık hil'atin geydim eynime
Aceb ne diyarda kalır ömrümüz

+

Firkat yaşı durmaz gözümden akar
Sılamın kokusu burnuma kokar
Gurbetin ateşi bağrımı yakar
Nasib olur uğrar m'ola yolumuz.

*

Sırrı bu gurbetin halin pek bilir
Gidüp geri gelen binde bir olur
Sıla terk edenin hali ya n'olur
Gurbetin bu hali büker belimiz

4

Anca yıllar bunca günah işledim
Ne amel işleyim ben şimden geru
Hakka tâat yolun eyvâh boşladım
Çürür toprak olur ten şimden geru

*

Bozuldu bağlarım geçdi çağlarım
Ömrüm geldi geçti ana ağlarım
Mevlâm ma'mûr eyle ahret evlerim
İstemem saray u gülşen ben şimden geru

*

Temel suyun içdi yiğitlik kaçdı

Dünyam hey hey ammâ âhretim göçdü
Ömrüm şuna benzer ikindi geçdi
Az kaldı inmeğe gün şimden geru

*

Ömrümün harmanı geldi erişdi
Savruldu taneler de(ğ)i rmene düşdü
Hazır lokma tükenmesi yaklaştı
Dönüp buğday olmaz un şimden geru

*

Biz de varır Sırrı yurda konarız
Azab çekip günah(ı)mızca yanarız
Bu dünyaya gelmediğe döneriz
Çürür toprak olur ten şimden geru

Ağıt⁹

Dünyâ yuvasından bir kuş uçurdum
Adı Rıdvan idi cennete gitti
Ol cennet bülbülü idi kaçırdım
Bunda mihman idi cennete gitti

*

Ol bülbülüm benim hüsündâr idi
Ötüşü mehzundu mânîdâr idi
Mevlâdan bana ol bergüzâr idi
Mürg-i ihsan idi cennete gitti

*

Ol bülbülü bana Hak atâr idi
Mürg-i ihsan idi cennete gitti

*

Ol bülbülü bana Hak atâ etti
Kafesde yavrucuk birkaç gün öttü
Ecel geldi geldiği yere gitti
Tayr-i Sübhân idi cennete gitti

*

Benim bülbülüm bülbüller başıdır
Cennet bülbülleri anın eşidir
Ötüşünden bildim cennet kuşudur
Revh ü reyhan idi cennete gitti

*

⁹ Ağıt ve Kahveci Destanı için Bkz. Fuad Köprülü, a.g.e. s. 430-431.

Süt yavrusu idi tane yemezdi
 Şakır şakır öter bir söz demezdi
 Gülzâr-i dünyâya meyl eylemezdi
 Ziyb-i cinân idi cennete gitti

*

Ol bülbülüm ötmez şakımaz oldu
 Kesildi sadâsı yuva boş kaldı
 Gitti bülbül **Sırrı** cenneti buldu
 Başı-ı Rahmân idi cennete gitti

Kahveci Destanı

Arkadaş zemmetme kahvecileri
 Kahvecinin bâzı iyisi vardır
 Yedirir ekmeği kesmez cabayı
 Harcın hesab etmez dayısı vardır
 Ketm etmez ekmeği yedirir bütün
 Yemen kahvesiyle kokulu tütün
 Düşünce gediğin ol alır satın
 Söylenir âlemde yapısı vardır

*

Her gelene el göğüste kılınur
 İzzet nerde safâ anda bulunur
 Yahşi adam hizmetinden bilinür
 Dâim keyf bağışlar tâbîsi vardır

*

Kahvesine kim gelirse git demez
 Ekmeğini asla yalnız yemez
 Varını harceder gediğin vermez
 Böyle pak gönüllü velîsi vardır

*

Sırrı bilir iyilerin kadrini
 Zemmeder gaddarın türlü gadrini
 İyisin medheder söyler şükrünü
 İkrâmın artırır sahîsi vardır